

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૭૩૪/૨૦૧૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી સી.એલ.સોની

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના રિપોર્ટરોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	ના
૨	રિપોર્ટરને સોંપી શકાય કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર સવાલનો સમાવેશ થાય છે?	ના

હરદાસભાઈ નાથભાઈ મહીડા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૨

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર તરફે વકીલ શ્રી વિરેન જી. દવે સાથે વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાલિન મેહતા
સામાવાળા નં.૧ તરફે એ.જી.પી. શ્રી સ્વપનેશ્વર ગૌતમ
સામાવાળા નં.૩ તરફે વકીલ શ્રી સૌરભ એમ. પટેલ
સામાવાળા નં.૨ તરફે રૂલની બજવણી કરવામાં આવી

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી સી.એલ.સોની

તારીખ: ૦૨/૦૩/૨૦૧૭

મૌખિક ચુકાદો

૧. બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળની હાલની અરજી દ્વારા,
અરજદારે નોટરી તરીકે પ્રેક્ટિસ કરવાનું અરજદારનું પ્રમાણપત્ર રદ કરવાના અને
તેમને નોટરી તરીકે પ્રેક્ટિસ કરવાથી વંચિત રાખવાના સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા
પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના હુકમને પડકાર્યો છે.

૨. એવું બહાર આવે છે કે નોટરી એક્ટ, ૧૯૫૨ (“સદર એક્ટ”) હેઠળના ફોર્મ
નંબર ૧૩ માં એક શ્રી ભીખાભાઈ જીણાભાઈ મકવાણા – સામાવાળા નંબર ૩
દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદના સંબંધમાં, અરજદારને તારીખ
૩૦.૧૨.૨૦૦૯ ના રોજ કરવામાં આવેલા ખોટા સોગંદનામા પર ખુલાસો કરવા
જણાવતી તારીખ ૧૮.૦૪.૨૦૧૩ ની નોટિસ ફટકારવામાં આવી હતી કારણ કે

ફરિયાદીએ જણાવ્યું હતું કે તેમણે નોટરી સમક્ષ કોઈ એફર્મેશન (પ્રમાણીકરણ) કર્યું નથી, કે કોઈ સ્ટેમ્પ ખરીદ્યો નથી અથવા સોગંદનામા પર સહી પણ કરી નથી અને તેમણે નોટરીના રજિસ્ટરમાં પણ સહી કરી નથી અથવા નોટરી સમક્ષ કોઈ કબૂલાતનામું પણ કર્યું નથી. અરજદારે સદર નોટિસનો તારીખ ૦૭.૦૫.૨૦૧૩ નો પોતાનો જવાબ રજૂ કર્યો હતો. એવું પણ બહાર આવે છે કે ફરિયાદીએ મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં એન્ટ્રીઓ પ્રમાણિત કરાવવા માટે ખોટા સોગંદનામા તૈયાર કરવાનો આક્ષેપ કરીને જયંતિભાઈ ઉકાભાઈ મકવાણા અને અમરબેન ઉકાભાઈ મકવાણા વિરુદ્ધ ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૧૭૭, ૧૮૧, ૧૮૮, ૧૮૯, ૨૦૦, ૪૦૪, ૪૦૬, ૪૧૮, ૪૨૪, ૪૬૫, ૪૬૮, ૪૭૧, ૪૭૪, ૧૧૪ અને ૧૨૦(બી) હેઠળના ગુનાઓ માટે માળિયા-હાટીના પોલીસ સ્ટેશન, જૂનાગઢ ખાતે તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૧૧ ના રોજ સી.આર.નંબર ૧-૨૨/૨૦૧૧ થી એફ.આઈ.આર. નોંધાવી હતી.

૩. પરિશિષ્ટ - G પરના વાદગ્રસ્ત હુકમમાં અવલોકન કર્યા મુજબ, નોટરીઝ રૂલ્સ, ૧૯૫૬ (“સદર નિયમો”) ના નિયમ ૧૩(૬) અનુસાર આક્ષેપોની તપાસ સક્ષમ સત્તામંડળને સોંપવામાં આવી હતી અને, ત્યારબાદ, વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૪. અરજદાર માટે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી વીરેન જી. દવે સાથે ઉપસ્થિત વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી શાલીન મહેતાએ સબમિટ કર્યું કે ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોના ભંગ સહિતના વિવિધ કારણોસર, વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદાની ચકાસણીમાં ટકી શકશે નહીં. શ્રી મહેતાએ સબમિટ કર્યું કે વ્યાવસાયિક કદાચારના આરોપ પર, અરજદારને તપાસ અહેવાલની નકલ આપ્યા વિના જ કથિત તપાસના આધારે નોટરી તરીકે પ્રેક્ટિસ કરવાથી કાયમ માટે વંચિત રાખવામાં આવ્યા છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે એક વ્યાવસાયિક માટે, વાદગ્રસ્ત હુકમની સમાજમાં તેમની પ્રતિષ્ઠા પર ગંભીર અસર પડશે અને, તેથી, જોકે સદર નિયમો અહેવાલની નકલ આપવાની જોગવાઈ કરતા નથી, પરંતુ તપાસના નિષ્કર્ષ વિશે અરજદારને માહિતગાર કર્યા વિના અને અહેવાલ સામે રજૂઆત કરવાની તક આપ્યા વિના પસાર કરવામાં આવેલા વાદગ્રસ્ત હુકમે અરજદારના અધિકારને ગંભીર નુકસાન પહોંચાડ્યું છે અને, તેથી, ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું સંપૂર્ણ પાલન કરવા માટે, અહેવાલની નકલ પૂરી પાડવાની અને અહેવાલ સામે રજૂઆત કરવાની તક આપવાની તથા આખરી હુકમ કરતા પહેલા સુનાવણી આપવાની જરૂરિયાત સદર નિયમોમાં વાંચવી જરૂરી છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે સાબિત થયેલા કહેવાતા આક્ષેપોના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતા પછી, અરજદારને પ્રેક્ટિસ કરવાથી વંચિત રાખવાનું જરૂરી ન હતું.

૫. સામાવાળા નંબર ૧ માટેના વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર શ્રી સ્વપ્નેશ્વર ગૌતમે સબમિટ કર્યું કે સદર નિયમો માત્ર તપાસમાં નોટરીને બચાવના અધિકારની જ પરિકલ્પના કરે છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે સદર નિયમોમાં ક્યાંય એવી જોગવાઈ નથી કે આખરી હુકમ કરતા પહેલા, નોટરીને અહેવાલની નકલ આપવાની રહેશે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે જ્યારે વૈધાનિક સદર નિયમો અહેવાલ આપવાની જોગવાઈ કરતા નથી, ત્યારે અરજદાર અહેવાલની નકલ મેળવવા માટે હકદાર બની શકે નહીં. તેમણે સબમિટ કર્યું કે જો અહેવાલની નકલ આપવાની જરૂરિયાત સદર નિયમોમાં વાંચવામાં આવે, તો તે સદર નિયમોને ફરીથી લખવા સમાન બનશે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે અરજદારને તપાસ અધિકારી સમક્ષ પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની પૂરતી તક આપવામાં આવી હતી, અને તપાસ દરમિયાન પૂરી તકનો લાભ લીધો હોવાથી, અહેવાલમાં શું ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું છે તે જાણવાની તેમને તક ન હતી તેવી ફરિયાદ કરવાની તેમને પરવાનગી આપી શકાય નહીં. તેથી, તેમણે સબમિટ કર્યું કે વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરતા પહેલા તેમને તપાસ અહેવાલ ન આપવા બદલ અરજદારને કોઈપણ રીતે નુકસાન થયું હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૬. સામાવાળા નંબર ૩ માટેના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી સૌરભ એમ. પટેલે સબમિટ કર્યું કે અરજદારે નોટરી તરીકે અનાચાર કર્યો છે અને ખોટું સોગંદનામું તૈયાર કરવાના તેમના કદાચાર માટે, સામાવાળા નંબર ૩ એ મિલકતમાં પોતાના

અધિકારો અંગે નુકસાન વેઠવું પડ્યું છે. તેમણે સબમિટ કર્યું કે જ્યારે સામાવાળા નંબર ૩ ની ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો સામે ખુલાસો કરવાની અરજદારને પૂરી તક આપવામાં આવી હતી અને જ્યારે તપાસ દરમિયાન પણ, તેમને પોતાનો બચાવ કરવાની પૂરી તક આપવામાં આવી હતી, ત્યારે તેમને અહેવાલની નકલ ન આપવાથી ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોના ભંગના આધારે વાદગ્રસ્ત હુકમ ગેરકાયદેસર ઠરશે નહીં. તેમણે સબમિટ કર્યું કે ધારાસભાએ તેમની ડહાપણમાં આખરી હુકમ કરતા પહેલા નોટરીને સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલની નકલ આપવા માટે કોઈ જોગવાઈ કરી નથી. તેમણે સબમિટ કર્યું કે જ્યારે અરજદાર પાસે તપાસ દરમિયાન પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની પૂરી તક હતી, ત્યારે અરજદાર વિરુદ્ધ પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોના ઉદ્ધંધનમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૭. બંને પક્ષના વિદ્વાન એડવોકેટોને સાંભળ્યા પછી, એવું બહાર આવે છે કે વ્યાવસાયિક કદાચાર અંગેના આક્ષેપો સામે, અરજદારે તારીખ ૦૭.૦૫.૨૦૧૩ ના પોતાના જવાબમાં પોતાનો સ્પષ્ટતા રજૂ કરી હતી. પોતાના જવાબના ભાગરૂપે, અરજદારે જણાવ્યું છે કે જમીનના વિવાદના સંબંધમાં, ફરિયાદીએ દીવાની દાવો દાખલ કર્યો હતો અને, ત્યારબાદ, એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી હતી જ્યાં અરજદારને આરોપી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા ન હતા. જો કે,

તેમને પોલીસે બોલાવ્યા હતા અને તેમનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું અને, ત્યારબાદ, ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૮. સદર નિયમોનો નિયમ ૧૩ નીચે મુજબ વંચાય છે:

૧૩. નોટરીના વ્યાવસાયિક અથવા અન્ય કદાચારના આક્ષેપોની તપાસ

(૧) નોટરીના કદાચારની તપાસ યોગ્ય સરકાર દ્વારા સ્વતઃ સંજ્ઞાન (સુઓ મોટુ) લઈને અથવા ફોર્મ XIII માં મળેલી ફરિયાદ પર શરૂ કરી શકાશે.

(૨) આવી દરેક ફરિયાદમાં નીચેની વિગતો હોવી જોઈશે, એટલે કે—

(એ) એવા કૃત્યો અને લોપ જે, જો સાબિત થાય, તો જે વ્યક્તિ વિરુદ્ધ ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તેને નોટરી બનવા માટે અયોગ્ય ઠેરવશે;

(બી) ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોના સમર્થનમાં આધાર રાખવામાં આવેલ મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવા.

(૩) યોગ્ય સરકાર એવી ફરિયાદ જે યોગ્ય ફોર્મમાં ન હોય અથવા જેમાં ઉપરોક્ત વિગતો ન હોય તેને આવી વાંધાઅરજીઓનું પાલન કર્યા પછી અને યોગ્ય સરકાર નિર્ણય કરે તેવા સમયની અંદર પુનઃ રજૂઆત માટે ફરિયાદીને પરત કરશે:

પરંતુ શરત એ છે કે જો કોઈ ફરિયાદમાંનો વિષયવસ્તુ, સદર સરકારના અભિપ્રાયમાં, અગાઉની કોઈપણ ફરિયાદ જેવો જ હોય અથવા તેના દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યો હોય અને જો કોઈ વધારાનું કારણ ન હોય, તો સદર સરકાર કોઈ પણ વધુ કાર્યવાહી કર્યા વિના સદર ફરિયાદને ફાઈલ કરશે અને ફરિયાદીને તે મુજબ માહિતગાર કરશે.

(જ) ફરિયાદ મળ્યાના સામાન્ય રીતે સાઠ દિવસની અંદર, યોગ્ય સરકાર તેની એક નકલ નોટરીના રજિસ્ટરમાં નોંધાયેલા તેના સરનામે નોટરીને મોકલશે.

(જએ) જ્યાં યોગ્ય સરકાર દ્વારા સ્વતઃ સંજ્ઞાન લઈને તપાસ શરૂ કરવામાં આવે છે, ત્યાં યોગ્ય સરકાર નોટરીને તેની વિરુદ્ધના આરોપ કે આરોપો નિર્દિષ્ટ કરતું નિવેદન, આવા આરોપ કે આરોપોના સમર્થનમાં આધાર રાખવામાં આવેલ મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવાની વિગતો સાથે મોકલશે.

(પ) જે નોટરી વિરુદ્ધ તપાસ શરૂ કરવામાં આવી છે તે, સબ-રૂલ (જ) હેઠળ ફરિયાદની નકલ અથવા સબ-રૂલ (જએ) હેઠળ આરોપોના નિવેદનની નકલ, જે પણ હોય, તેને બજવણી થયાના ચૌદ દિવસની અંદર, અથવા યોગ્ય સરકાર દ્વારા લંબાવવામાં આવે તેવા સમયની અંદર, સદર સરકારને દીવાની અદાલતમાં પ્લીડિંગની જેમ જ ચકાસેલું તેના બચાવનું લેખિત નિવેદન મોકલી શકશે.

(ડ) જો સંબંધિત નોટરીના લેખિત નિવેદન, જો કોઈ હોય તો, અને અન્ય સુસંગત દસ્તાવેજો અને કાગળોના અવલોકન પર, યોગ્ય સરકારને લાગે કે આવા નોટરી વિરુદ્ધ પ્રથમ દર્શનીય કેસ (પ્રથમ દર્શનીય કેસ) બને છે, તો યોગ્ય સરકાર સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા આ બાબતમાં તપાસ કરાવશે. જો યોગ્ય સરકારનો એવો અભિપ્રાય હોય કે સંબંધિત નોટરી વિરુદ્ધ કોઈ પ્રથમ દર્શનીય કેસ નથી, તો ફરિયાદ અથવા આરોપ ફાઈલે કરવામાં આવશે અને ફરિયાદી તથા સંબંધિત નોટરીને તે મુજબ માહિતગાર કરવામાં આવશે.

[(જ) આ નિયમ હેઠળ નોટરીને ઇશ્યૂ કરવામાં આવેલી દરેક નોટિસ તેમને રજિસ્ટર્ડ પોસ્ટ દ્વારા મોકલવામાં આવશે. જો આવી કોઈ નોટિસ એવા રિમાર્ક સાથે બજવ્યા વગર પરત આવે છે કે સરનામેદારે નોટિસ સ્વીકારવાનો ઇનકાર કયો છે અથવા નોટિસ રવાના થયાની તારીખથી ત્રીસ દિવસની મુદતમાં બજવ્યા વગર પરત આવતી નથી, તો નોટિસ નોટરી પર યોગ્ય રીતે બજવણી થઈ હોવાનું ગણાશે.]

(૮) સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા તપાસના હેતુ માટે સુસંગત હોય તેવી તેની જાણમાં લાવવામાં આવેલી તમામ હકીકતો સક્ષમ સત્તામંડળ સમક્ષ મૂકવાની યોગ્ય સરકારની ફરજ રહેશે.

(૯) જે નોટરી વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે તેને સક્ષમ સત્તામંડળ સમક્ષ રૂબરૂમાં અથવા કાનૂની પ્રેક્ટિશનર અથવા અન્ય કોઈ નોટરી મારફતે પોતાનો બચાવ કરવાનો અધિકાર રહેશે.

(૧૦) આ નિયમોમાં અન્યથા જોગવાઈ કર્યા સિવાય, સક્ષમ સત્તામંડળને તપાસ સંબંધિત તેની પ્રક્રિયાને તે જરૂરી માનશે તે રીતે નિયંત્રિત કરવાની સત્તા રહેશે અને તપાસ દરમિયાન, સાક્ષીઓની તપાસ કરી શકશે અને અન્ય કોઈ પણ મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવા મેળવી શકશે.

(૧૧) સક્ષમ સત્તામંડળ તેમને તપાસ સોંપનાર સરકારને પોતાનો અહેવાલ રજૂ કરશે.

(૧૨) (એ) યોગ્ય સરકાર સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલ પર વિચારણા કરશે, અને જો તેના અભિપ્રાયમાં વધુ તપાસ જરૂરી હોય તો તે આવી વધુ તપાસ કરાવી શકશે અને સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા વધુ અહેવાલ રજૂ કરાવી શકશે.

(બી) જો, સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલ પર વિચારણા કર્યા પછી, યોગ્ય સરકારનો એવો અભિપ્રાય હોય કે નોટરી વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવી જોઈએ તો યોગ્ય સરકાર –

(૧) પ્રેક્ટિસનું પ્રમાણપત્ર રદ કરવાનો અને નોટરીને પ્રેક્ટિસ કરવાથી કાયમ માટે વંચિત રાખવાનો; અથવા

(૨) તેમને ચોક્કસ મુદત માટે પ્રેક્ટિસ કરવાથી મોકૂફ રાખવાનો; અથવા

(૩) સાબિત થયેલા નોટરીના કદાચારના સ્વરૂપ અને ગંભીરતા અનુસાર, તેમને ચેતવણી આપીને છોડી દેવાનો હુકમ કરી શકશે.

(૧૩) નામ દૂર કરવાની અધિસૂચના - નોટરીઓના રજિસ્ટરમાંથી પ્રેક્ટિસમાંથી કોઈપણ નોટરીનું નામ દૂર કરવાની બાબત, જે પણ હોય, સરકારી ગેઝેટમાં અધિસૂચિત કરવામાં આવશે અને સંબંધિત નોટરીને લેખિતમાં પણ જણાવવામાં આવશે.

[૯] નિયમ ૧૩ ના સબ રૂલ (૯) મુજબ, જે નોટરી વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે તેને સક્ષમ સત્તામંડળ સમક્ષ પોતાનો બચાવ કરવાનો અધિકાર રહેશે. નિયમ ૧૩ ના સબ રૂલ (૧૦) મુજબ, સક્ષમ સત્તામંડળને તે જરૂરી માનશે તે રીતે તપાસ સંબંધિત તેની પ્રક્રિયાને નિયંત્રિત કરવાની સત્તા રહેશે અને તપાસ દરમિયાન, સાક્ષીઓની તપાસ કરી શકશે અને અન્ય કોઈ પણ મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવા મેળવી શકશે. ત્યારબાદ સક્ષમ સત્તામંડળે નિયમ ૧૩ ના સબ રૂલ (૧૧) દ્વારા જરૂરી મુજબ સરકારને પોતાનો અહેવાલ રજૂ કરવાનો રહેશે. નિયમ ૧૩ નો સબ રૂલ (૧૨) જોગવાઈ કરે છે કે યોગ્ય સરકાર સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલ પર વિચારણા કરશે અને જો તેને લાગે કે વધુ તપાસ જરૂરી છે, તો તે આવી વધુ તપાસ કરાવી શકશે અને ત્યારબાદ વધુ અહેવાલ પર સરકાર દ્વારા વિચારણા કરવામાં આવશે. તેમાં વધુ જોગવાઈ કર્યા મુજબ, જો, સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલ પર વિચારણા કર્યા પછી, સરકારનો એવો અભિપ્રાય હોય કે નોટરી વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવી જોઈએ, તો સરકાર સાબિત થયેલા નોટરીના કદાચારના સ્વરૂપ અને ગંભીરતા અનુસાર, કાં તો પ્રેક્ટિસનું પ્રમાણપત્ર રદ કરવાનો અને નોટરીને પ્રેક્ટિસ કરવાથી કાયમ માટે વંચિત રાખવાનો અથવા તેમને ચોક્કસ મુદત માટે પ્રેક્ટિસ કરવાથી મોકૂફ રાખવાનો

અથવા તેમને ચેતવણી આપીને છોડી દેવાનો હુકમ કરી શકશે. આમ, સદર નિયમોમાં નોટરીને તપાસ દરમિયાન સક્ષમ સત્તામંડળ સમક્ષ પોતાનો બચાવ કરવાનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે. પરંતુ તપાસના અંતે, નોટરી અહેવાલની નકલ મેળવવા અને અહેવાલ સામે કોઈ રજૂઆત કરવા માટે હકદાર બનતા નથી અથવા યોગ્ય સરકાર અહેવાલની વિચારણા પર સબ રૂલ (૧૨) (બી) માં સંકલ્પિત હુકમોમાંથી કોઈ હુકમ કરે તે પહેલાં તેમને સુનાવણીનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો નથી.

[૧૦] વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મહેતા દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા શ્રી કાશીપ્રસાદ સક્સેના વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ અલાહાબાદ ૧૭૩ માં રિપોર્ટ થયેલા કેસમાં, અલાહાબાદ હાઈકોર્ટે ઉપરોક્ત નિયમ ૧૩ ના સંદર્ભમાં સક્ષમ સત્તામંડળનો અહેવાલ પૂરો ન પાડવા માટે ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોને લગતા મુદ્દાની ચકાસણી કરી હતી. અલાહાબાદ હાઈકોર્ટે ફકરા નંબર ૧૪, ૧૫, ૧૬, ૧૭ અને ૨૨ માં નીચે મુજબ ઠેરવ્યું છે અને અવલોકન કર્યું છે:

૧૪. તેમને સોંપવામાં આવેલી ફરજો વ્યાવસાયિક સ્વરૂપની છે. તેમનું આવશ્યક કાર્ય સદર એક્ટ હેઠળ તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલા કેટલાક કૃત્યો પર અધિકૃતતાની છાપ આપવાનું છે જે સામાન્ય જનતાના વ્યક્તિગત સભ્યોની વિનંતી પર કરવામાં આવે છે જેઓ તેમની સેવાઓની માંગ કરે છે અને તેમને નિર્ણય ફી ચૂકવીને વળતર આપે છે જે તેમના ખિસ્સામાં જાય છે અને સરકારના તિજોરીમાં નહીં. તેમની ફરજો એવી પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંબંધિત નથી જે સીધી રીતે સંઘ અથવા રાજ્યના ક્ષેત્રમાં આવે છે.

આ તમામ નિષ્કર્ષો સદર એક્ટની કલમ ૮ પરથી આવે છે, જે નોટરીના કાર્યો સાથે સંકળાયેલી છે અને આ મુજબ વંચાય છે: –

"(૧) નોટરી તેના હોદ્દાની રૂએ નીચેના તમામ અથવા કોઈપણ કૃત્યો કરી શકશે, એટલે કે:–

(એ) કોઈપણ દસ્તાવેજના અમલની ચકાસણી, અધિકૃતતા, પ્રમાણપત્ર અથવા અટેસ્ટેશન કરવું;

(બી) સ્વીકૃતિ અથવા ચુકવણી અથવા વધુ સિક્યોરિટીની માંગ માટે કોઈપણ પ્રોમિસરી નોટ, હુંડી અથવા બિલ ઓફ એક્સચેન્જ રજૂ કરવું;

(સી) ધ નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ હેઠળ કોઈપણ પ્રોમિસરી નોટ, હુંડી અથવા બિલ ઓફ એક્સચેન્જની અસ્વીકૃતિ અથવા અચુકવણી દ્વારા અનાદરની નોંધ લેવી કે પ્રોટેસ્ટ કરવો અથવા વધુ સિક્યોરિટી માટે પ્રોટેસ્ટ કરવો અથવા ઓનરના કૃત્યો તૈયાર કરવા, અથવા આવી નોંધ કે પ્રોટેસ્ટની નોટિસ બજાવવી;

(ડી) જહાજનો પ્રોટેસ્ટ, હોડીનો પ્રોટેસ્ટ અથવા ડેમરેજ અને અન્ય વ્યાપારી બાબતોને લગતો પ્રોટેસ્ટ નોંધવો અને તૈયાર કરવો;

(ઈ) કોઈપણ વ્યક્તિને સોગંદ લેવડાવવા, અથવા સોગંદનામું લેવું;

(એફ) બોટમરી અને રિસ્પોન્ડન્ટિયા બોન્ડ્સ, ચાર્ટર પાર્ટીઓ અને અન્ય વેપારી દસ્તાવેજો તૈયાર કરવા;

(જી) ભારત બહારના કોઈપણ દેશ અથવા સ્થળમાં અમલમાં લાવવાનો ઈરાદો ધરાવતા કોઈપણ દસ્તાવેજને એવા ફોર્મ અને ભાષામાં તૈયાર કરવા, અટેસ્ટ કરવા અથવા અધિકૃત કરવા જે તે સ્થળના કાયદાને અનુરૂપ હોઈ શકે જ્યાં આવો દસ્તાવેજ અમલમાં લાવવાનો ઈરાદો હોય;

(એચ) એક ભાષામાંથી બીજી ભાષામાં કોઈપણ દસ્તાવેજનું ભાષાંતર કરવું, અને ભાષાંતરની ચકાસણી કરવી;

(આઈ) અન્ય કોઈપણ કૃત્ય જે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે.

(૨) સબ-સેક્શન (૧) માં નિર્દિષ્ટ કરેલ કોઈપણ કૃત્ય નોટરીનું કૃત્ય ગણાશે નહીં સિવાય કે તે નોટરી દ્વારા તેની સહી

અને સરકારી સીલ (ઓફિશિયલ સીલ) હેઠળ કરવામાં આવ્યું હોય."

૧૫. આ નિમણૂક સદર એક્ટ હેઠળ કરવામાં આવે છે. સદર એક્ટની પ્રસ્તાવના આ મુજબ વંચાય છે: -

"નોટરીઓના વ્યવસાયને નિયંત્રિત કરવા માટેનો એક અધિનિયમ."

આ દર્શાવે છે કે નોટરી એક વ્યવસાય ચલાવે છે અને રાજ્ય સરકાર સહિત કોઈની નોકરીમાં નથી. ભલે પ્રસ્તાવનાનો ઉપયોગ કોઈ કાયદાની વિધાયક કલમોને નિષ્ફળ બનાવવા માટે થઈ શકતો નથી, તેમ છતાં તેને કાયદાના અર્થઘટન માટેની ચાવી તરીકે ગણવામાં આવે છે (જુઓ ઈન રી, કેરળ એજ્યુકેશન બિલ, ૧૯૫૭, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૮ એસ.સી. ૯૫૬ અને વિશ્વંભર સિંહ વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૧૩૯).

૧૬. સદર એક્ટની કલમ ૧૦ નોટરીનું નામ વ્યાવસાયિક કદાચારના આધારે નોટરીઓના રજિસ્ટરમાંથી દૂર કરવાની જોગવાઈ કરે છે અને સદર એક્ટની કલમ ૧૫ સેન્ટ્રલ ગવર્નમેન્ટને અન્ય બાબતોની સાથે નોટરી વિરુદ્ધ વ્યાવસાયિક કદાચારના આક્ષેપોની તપાસ કરવા માટેના નિયમો ઘડવાની સત્તા આપે છે. જો નોટરી વ્યવસાય ન કરતી હોય, પરંતુ નોકરીમાં હોય તો વ્યાવસાયિક કદાચાર કેવી રીતે હોઈ શકે. તેથી, પ્રસ્તાવનાની જેમ સદર એક્ટની કલમ ૧૦ અને ૧૫ પણ દર્શાવે છે કે નોટરી એક વ્યવસાય ચલાવે છે અને તે કોઈની સેવા કે નોકરીમાં નથી. કલમ ૫, ૮, ૧૧ અને ૧૨ નોટરીના વ્યવસાયને "પ્રેક્ટિસ" તરીકે ઉલ્લેખિત કરે છે. કલમ ૫ માં સંબંધિત શબ્દો 'દરેક નોટરી જે પ્રેક્ટિસ કરવાનો ઇરાદો રાખે છે' તે છે. કલમ ૮ માં 'કોઈપણ વ્યક્તિ નોટરી તરીકે પ્રેક્ટિસ કરશે નહીં અથવા કોઈ નોટરીનું કૃત્ય કરશે નહીં' તે છે. કલમ ૧૧ માં શબ્દો 'અન્ય કોઈપણ કાયદામાં નોટરી પબ્લિકનો કોઈપણ સંદર્ભ આ એક્ટ હેઠળ પ્રેક્ટિસ કરવા માટે હકદાર નોટરી તરીકે ગણાશે', જ્યારે સદર એક્ટની કલમ ૧૨ માં શબ્દો 'નોટરી તરીકે પ્રેક્ટિસ કરે છે' તે છે. અમે ઉપર જે કહ્યું છે તેના પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે નોટરી વ્યવસાય કરે છે અને તે

નોકરીમાં નથી. સદર એક્ટની કલમ ૫ માં જરૂરી છે કે દરેક નોટરી જે આ રીતે પ્રેક્ટિસ કરવાનો ઇશાદો ધરાવે છે તેણે નિર્દિષ્ટ ફી ચૂકવવી પડશે. નોટરી માત્ર નિર્દિષ્ટ ફી ચૂકવ્યા પછી જ (એ) નોટરીઓના રજિસ્ટરમાં તેનું નામ દર્શાવવા માટે અને (બી) ત્રણ વર્ષની મુદત માટે પ્રેક્ટિસ કરવાની સત્તા આપતું પ્રમાણપત્ર મેળવવા માટે "હકદાર" બને છે. તેણે પોતાનું પ્રમાણપત્ર રિન્યુ કરાવવા માટે ફી પણ ચૂકવવી પડે છે. ફી ની ચુકવણી સરકાર હેઠળના હોદ્દાને ધારણ કરવા સાથે અસંગત છે. તે માત્ર એક વ્યવસાય કરવા સાથે સુસંગત છે, ફી પ્રેક્ટિસ કરવા માટે પ્રમાણપત્ર મેળવવાની ફી હોવાથી લાયસન્સ ફી ના સ્વરૂપમાં છે. એ સ્વીકારવામાં આવે છે કે જ્યારે સરકાર પણ, એક મુકદ્દમાબાજ તરીકે અથવા તેના બિન-સાર્વભૌમ કાર્યોના સંબંધમાં, નોટરીની સેવાઓ મેળવે છે, ત્યારે તેણે સામાન્ય જનતાના કોઈપણ સભ્યની જેમ તેને ફી ચૂકવવી પડે છે. સરકાર દ્વારા નોટરીને ફી ની ચુકવણી તે નોટરીની એમ્પ્લોયર (નિયોક્તા) હોવા સાથે અસંગત છે.

૧૭. ઉપર જણાવેલા કારણોસર અમને સંતોષ છે કે અરજદાર-અપીલકર્તા નોટરીની ક્ષમતામાં માત્ર એક વ્યવસાય કરી રહ્યા હતા અને યુ. પી. સરકારની નોકરીમાં ન હતા. તેથી, તેઓ યુ. પી. રાજ્ય હેઠળ દીવાની હોદ્દો ધરાવતા ન હતા અને તે કારણસર ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૧૧ (૨) ના રક્ષણ માટે હકદાર ન હતા. અરજદાર-અપીલકર્તા તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા શ્રી હાજેલાએ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ ઓધ નારાયણ સિંહ, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૩૬૦ પર આધાર રાખ્યો છે. આ કેસ યુ. પી. માં સરકારી તિજોરીમાં નીમાયેલા તહસીલદારો સંબંધિત હતો. તે કેસમાં સ્વીકાર્યપણે તહસીલદારો નોકરીમાં હતા અને માત્ર એ જ પ્રશ્ન હતો કે તેઓ રાજ્ય સરકારની સેવામાં હતા કે ટ્રેઝરરની સેવામાં હતા, જે નીમણૂક સરકાર દ્વારા કરવામાં આવી હતી. હાલના કેસમાં પ્રશ્ન ખૂબ જ અલગ છે. પ્રશ્ન એ છે કે શું અરજદાર-અપીલકર્તા એક વ્યવસાય કરી રહ્યા હતા કે યુ. પી. રાજ્ય હેઠળ નોકરીમાં હતા. અમે આ નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે અમારા કારણો નોંધ્યા છે કે તેઓ એક વ્યવસાય કરી રહ્યા હતા અને યુ. પી. રાજ્ય સહિત કોઈની નોકરીમાં ન હતા. તેથી, આ કેસ અરજદાર-અપીલકર્તાના વિદ્વાન કાઉન્સિલ માટે કોઈ મદદરૂપ થઈ શકે નહીં.

૨૨. શ્રી હાજેલાએ એવું પણ સબમિટ કર્યું છે કે જ્યાં સુધી અરજદાર-અપીલકર્તાને તેમની વિનંતી છતાં સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલની નકલ પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી, ત્યાં સુધી ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોની નિષ્ફળતા થઈ છે. એ વાતમાં કોઈ વિવાદ નથી કે અરજદાર-અપીલકર્તાની વિનંતી છતાં તેમને તપાસ અહેવાલની કોઈ નકલ પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી. સદર એક્ટના નિયમ ૧૩ (૧૨) (એ) અને (બી) માટે નોટરી વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરતા પહેલા સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલ પર વિચારણા કરવી સ્પષ્ટપણે જરૂરી છે. જ્યાં સુધી હાલના કેસમાં અરજદાર-અપીલકર્તાને ન તો સક્ષમ સત્તામંડળનો અહેવાલ બતાવવામાં આવ્યો હતો કે ન તો તેની નકલ પૂરી પાડવામાં આવી હતી, ત્યાં સુધી તેમને એ જાણવાનો કોઈ પ્રસંગ ન હતો કે સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા તેમની વિરુદ્ધ શું તારણો નોંધવામાં આવ્યા હતા. વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેન્ડિંગ કાઉન્સિલ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે જ્યાં સુધી કાયદામાં સક્ષમ સત્તામંડળે પોતાનો અહેવાલ રજૂ કર્યા પછી અને યોગ્ય સરકાર દ્વારા કાર્યવાહી કરવામાં આવે તે પહેલાં નોટરીને કોઈ તક આપવાની જરૂર નથી, ત્યાં સુધી અરજદાર અપીલકર્તાને તપાસ અહેવાલની નકલ પૂરી ન પાડવાથી કોઈ નુકસાન થયું નથી.

સદર એક્ટની કલમ ૧૦ સાથે વંચાણે લેવાતા સદર નિયમોના નિયમ ૧૩ હેઠળ નોટરી વિરુદ્ધની કાર્યવાહી ગંભીર અને દંડનીય સ્વરૂપની છે. તે કાર્યવાહીમાં માત્ર નોટરીને જ દૂર કરવામાં આવે તેવું નથી, પરંતુ તેમના પર કદાચારના ગંભીર આરોપોમાં દોષિત પણ ઠેરવવામાં આવી શકે છે. વાસ્તવમાં, તે કાર્યવાહીમાં લેવાયેલો કોઈપણ નિર્ણય તેમની પ્રતિષ્ઠા અને ભવિષ્યની સંભાવનાઓને પ્રતિકૂળ અસર કરી શકે છે. તેથી, તપાસ નિષ્પક્ષ હોવી જોઈએ અને નોટરી પાસે જે સામગ્રીના આધારે તેમની સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી શકે તે જાણવાની પૂરી તક હોવી જોઈએ. સદર એક્ટની કલમ ૧૦ સાથે વંચાણે લેવાતા નિયમ ૧૩ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે યોગ્ય સરકાર અર્ધ-ન્યાયિક (ક્વાસી-જ્યુડિશિયલ) સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે છે અને માત્ર વહીવટી સત્તાઓ નહીં. જ્યાં સુધી સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલની નકલ અરજદાર-અપીલકર્તાને પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી, ત્યાં સુધી તેઓ જાણતા ન હતા કે તેમની વિરુદ્ધ શું ઠેરવવામાં આવ્યું છે અને જ્યાં સુધી રાજ્ય સરકારે તે અહેવાલના આધારે કામ કર્યું છે, ત્યાં સુધી રાજ્ય સરકાર સમક્ષની કાર્યવાહી નિષ્પક્ષ હોવાનું કહી શકાય નહીં. એ વાત સાચી છે કે ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત

સિદ્ધાંતો વૈધાનિક સંસ્થાઓના બંધારણો અને તેઓ જે એક્ટ હેઠળ કામ કરે છે તેના દ્વારા નિર્ધારિત નિયમો સાથે બદલાય છે, પરંતુ એ વાત સુસ્થાપિત છે કે ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું કોઈ ઉલ્લંઘન થયું છે કે નહીં તે વૈધાનિક નિયમો અને જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં નક્કી થવું જોઈએ. (જુઓ નાગેન્દ્રનાથ વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ હિલ્સ ડિવિઝન, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૮ એસ.સી. ૩૯૮.

હાલના કેસમાં અમે અગાઉ દર્શાવ્યું છે કે તે સક્ષમ સત્તામંડળનો અહેવાલ છે જેની યોગ્ય સરકાર દ્વારા વિચારણા કરવાની હોય છે અને તે જ અહેવાલ નોટરી વિરુદ્ધની કાર્યવાહી માટેનો આધાર પૂરો પાડે છે. માંગવા છતાં, તે અહેવાલની નકલ અરજદાર-અપીલકર્તાને આપવામાં આવી ન હતી કે અહેવાલ બતાવવામાં આવ્યો ન હતો તેવા સંજોગો એવા નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થયું હતું. એ વાત સાચી છે કે ન તો કલમ ૧૦ કે ન તો નિયમ ૧૩ સુનાવણીનો અધિકાર પૂરો પાડે છે, પરંતુ કાર્યવાહીના સ્વરૂપમાં તે નિહિત છે કે જે નોટરીના વર્તનની સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી છે તેને યોગ્ય સરકાર દ્વારા તેના પર અમલ કરવામાં આવે તે પહેલાં તપાસ અધિકારીના અહેવાલનો સામનો કરવાની પરવાનગી આપવી જોઈએ.

[૧૧] ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૪૯ હેઠળ હાથ ધરવામાં આવેલી શિસ્તભંગની કાર્યવાહીના વર્તન અને પ્રક્રિયા અંગેના મૂળભૂત પ્રશ્નોની ચકાસણી કરતી વખતે, ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ એલ. કે. રત્ના અને અન્ય, (૧૯૮૬) ૪ એસ.સી.સી. ૫૩૭ માં રિપોર્ટ થયેલા કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા નંબર ૧૨ થી ૨૦ માં નીચે મુજબ ઠેરવ્યું છે અને અવલોકન કર્યું છે:

૧૨. હવે જ્યારે સભ્યો કદાચાર માટે દોષિત છે કે નહીં તે શોધવાના કાર્યમાં પ્રવેશે છે, ત્યારે કાઉન્સિલ શિસ્ત સમિતિ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા અહેવાલ પર વિચારણા કરે છે. અહેવાલ કાઉન્સિલ દ્વારા વિચારણા કરવા માટેની સામગ્રી રચાય છે. કાઉન્સિલ સભ્ય વિરુદ્ધના આક્ષેપો, બચાવમાં તેનો કેસ, નોંધાયેલા પુરાવા અને શિસ્ત સમિતિ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા નિષ્કર્ષોને ધ્યાનમાં લેશે. જોકે સભ્યએ તપાસમાં ભાગ લીધો છે, પરંતુ તેને શિસ્ત સમિતિના નિષ્કર્ષોની ભૂલભરેલી બાબતો દર્શાવવાની કોઈ તક મળી નથી. તે એવી સામગ્રી છે જે કાઉન્સિલની વિચારણાના ક્ષેત્રમાં આવે છે. અમારા મતે, સભ્ય માટે કાઉન્સિલનું ધ્યાન શિસ્ત સમિતિ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયામાં કોઈ ભૂલ તરફ દોરવા માટે પણ ખુલ્લું હોવું જોઈએ જે તપાસને દૂષિત કરવામાં પરિણમી શકે છે. કલમ ૨૧(૮) કાઉન્સિલને મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવા નોંધવાની સત્તા આપે છે, અને તે સંભવિતતાને ધ્યાનમાં લેવા અને ભૂલ સુધારવા માટે જ આ સત્તા આપવામાં આવી હોય તેવું જણાય છે. તેથી, એ વાતનો ઇનકાર કરી શકાય નહીં કે સભ્યએ શિસ્ત સમિતિ સમક્ષની તપાસમાં ભાગ લીધો હોવા છતાં, કાઉન્સિલ દ્વારા વિચારણાની એક શ્રેણી છે જેના પર તેને સાંભળવામાં આવ્યો નથી. કાઉન્સિલ તેને કદાચાર માટે દોષિત ઠેરવે તે પહેલાં તે સ્પષ્ટપણે સુનાવણીની તક માટે હકદાર છે.

૧૩. આ તબક્કે કાઉન્સિલને આપવામાં આવેલી સત્તાના મૂળભૂત સ્વરૂપનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે. કાઉન્સિલને સભ્યોને કદાચાર માટે દોષિત ઠેરવવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. જે દંડ થાય છે તે એટલો સખત છે કે તેના પરિણામે નોંધપાત્ર વર્ષો સુધી સભ્યોના રજિસ્ટરમાંથી તેનું નામ દૂર થઈ શકે છે. રજિસ્ટરમાંથી તેનું નામ દૂર કરવાથી તેને પ્રેક્ટિસના પ્રમાણપત્રના અધિકારથી વંચિત કરવામાં આવે છે. સદર એક્ટની કલમ ૬(૧) પરથી સ્પષ્ટ થાય છે તેમ, તે આવા પ્રમાણપત્ર વિના પ્રેક્ટિસ કરી શકતો નથી. આ સંજોગોમાં કાઉન્સિલ તેના દોષ પર પોતાનો નિર્ણય જાહેર કરવા આગળ વધે તે પહેલાં સભ્યને સાંભળવાની તક આપવાની તરફેણમાં અનુમાન કરવા માટે દરેક કારણ રહેલું છે. જેમ આપણે જોયું છે તેમ, કાઉન્સિલ દ્વારા આપવામાં આવેલું તારણ કાર્યવાહીમાં આખરીતા સાથે કામ કરે છે, અને તે તેના પર કાઉન્સિલ દ્વારા લાદવામાં આવેલા દંડ માટેનો પાયો રચાય છે. અમે તેને મહત્વપૂર્ણ માનીએ છીએ કે કોઈ સભ્ય કદાચાર માટે દોષિત છે કે નહીં તે શોધવાની અને નોંધવાની સત્તા સદર એક્ટ

દ્વારા ચોક્કસપણે સમગ્ર કાઉન્સિલને જ સોંપવામાં આવી છે અને તેના કેટલાક સભ્યોને નહીં જેઓ શિસ્ત સમિતિની રચના કરે છે. તે કાર્યવાહીનું સ્વરૂપ અને જટિલતા છે જે સદર એક્ટ દ્વારા રચાયેલી સત્તાના માળખા સાથે મળીને આપણને એવા નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે કાઉન્સિલ તેને દોષિત ઠેરવે તે પહેલાં સભ્ય સુનાવણી માટે હકદાર છે. જે અભિપ્રાયે આપણી સમક્ષ અનુકૂળતા મેળવી છે તેના પર, આપણને અપીલકર્તા વતી ટાંકવામાં આવેલા જેમ્સે એડવર્ડ જેક્સ અને અન્ય વિરુદ્ધ ન્યુ ઝીલેન્ડ ડેરી પ્રોડક્શન એન્ડ માર્કેટિંગ બોર્ડ અને અન્ય, [૧૯૬૭] ૧ એ.સી. ૫૫૧ માં કોઈ સુસંગતતા જણાતી નથી. અદાલતે ત્યાં સામાન્ય સ્વરૂપના અવલોકનો કર્યા હતા અને તે સંજોગો દર્શાવ્યા હતા જ્યારે નિર્ણય લેનાર સત્તામંડળ સિવાયની વ્યક્તિ દ્વારા પુરાવા નોંધી શકાય છે અને પક્ષકારોની રજૂઆતો સાંભળી શકાય છે. તે અવલોકનો આપણી સમક્ષ રહેલા સત્તાના માળખામાં કોઈ ભાગ ભજવી શકતા નથી.

૧૪. આપણું ધ્યાન કલમ ૨૧(૩) અને કલમ ૨૧(૪) કઈ શરતોમાં ઘડવામાં આવી છે તેના તફાવત તરફ દોરવામાં આવ્યું છે અને, એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે કલમ ૨૧(૪) માં સંસદે નિર્દેશ આપ્યો છે કે સભ્યને સાંભળવાની તક આપવી જોઈએ, ત્યારે કલમ ૨૧(૩) માં ક્યાંય આપણને આવી જરૂરિયાત જણાતી નથી. તે બંને જોગવાઈઓ વચ્ચે તફાવત છે તેમાં કોઈ શંકા નથી. પરંતુ, અમારા મતે, તે પ્રશ્નને અસર કરતું નથી. પાઠ્યગત તફાવત નિર્ણાયક નથી. તે બાબતનું સત્વ, આક્ષેપોનું સ્વરૂપ, સભ્ય વિરુદ્ધના તારણના દૂરગામી પરિણામો, ગવર્નિંગ બોર્ડમાં જ જવાબદારીનું નિહિત હોવું, આ તમામ અને સંબંધિત વિચારણાઓ એ પ્રશ્નના નિર્ણયમાં પ્રવેશ કરે છે કે શું કાયદો તે તબક્કે સભ્યને સુનાવણી આપવાનું સૂચવે છે.

૧૫. અપીલકર્તાના વિદ્વાન કાઉન્સિલ ચંદ્ર ભવન બોર્ડિંગ એન્ડ લોજિંગ, બેંગલોર વિરુદ્ધ મૈસુર રાજ્ય અને અન્ય, [૧૯૭૦] ૨ એસ.સી.આર. ૬૦૦ પર આધાર રાખે છે, જ્યાં આ અદાલતે માલૂમ પાડ્યું હતું કે ધ મિનિમમ વેજીસ એક્ટ, ૧૯૪૮ ની કલમ ૫(૧) હેઠળ લઘુત્તમ વેતન નક્કી કરવામાં સરકાર દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા માત્ર એ કારણસર દૂષિત થઈ નથી કે સરકાર સદર એક્ટની કલમ ૫(૧) (એ) હેઠળ એક સમિતિની રચના કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે. કે.એલ. ત્રિપાઠી વિરુદ્ધ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૮૪] ૧ એસ.સી.સી. ૪૩ નો પણ

સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો જ્યાં અરજદારે તેમની ગેરહાજરીમાં એકત્રિત કરવામાં આવેલી સામગ્રીનું ખંડન કરવાની તક આપવામાં ન આવી હોવાના આધારે ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોના ભંગની ફરિયાદ કરી હતી. કોઈ પણ કેસ અપીલકર્તા માટે મદદરૂપ નથી. અગાઉના કેસમાં, અદાલતે માલૂમ પાડ્યું હતું કે સરકારે વાદગ્રસ્ત હુકમ કરતા પહેલા તમામ સંબંધિત પક્ષકારોને પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની વાજબી તક આપી હતી. પાછળના કેસમાં, અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે કેસના સંજોગોમાં ફરિયાદીને કોઈ વાસ્તવિક નુકસાન થયું નથી.

૧૬. ત્યારબાદ અપીલકર્તા વતી એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે રેગ્યુલેશન ૧૫ માટે જરૂરી છે કે કાઉન્સિલ, જ્યારે તે કલમ ૨૧(૪) હેઠળ કામ કરવા આગળ વધે ત્યારે, સભ્યને શિસ્ત સમિતિના અહેવાલની નકલ પૂરી પાડે, પરંતુ રેગ્યુલેશન ૧૪ માં આવી કોઈ જરૂરિયાતનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી જે કાઉન્સિલ જ્યારે શિસ્ત સમિતિનો અહેવાલ મેળવે ત્યારે તે શું કરશે તે નિર્ધારિત કરે છે. એવું કહેવાય છે કે તે પરિકલ્પના કરે છે કે સભ્યને શિસ્ત સમિતિના અહેવાલ સામે કાઉન્સિલ સમક્ષ રજૂઆત કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી. દલીલનો ટૂંકમાં નિકાલ કરી શકાય છે. રેગ્યુલેશન ૧૪ માં એવું કંઈ નથી જે ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતના અમલને બાદ કરતું હોય જે સભ્યને જ્યારે કાઉન્સિલ તેનું તારણ આપવા આગળ વધે ત્યારે સાંભળવાનો અધિકાર આપે છે. જ્યાં સુધી વિરુદ્ધનો સ્પષ્ટ આદેશ ન હોય ત્યાં સુધી ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોને કાયદાના ખાલી રહેલા અવકાશોમાં વાંચવા જોઈએ.

૧૭. ત્યારબાદ અપીલકર્તાના વિદ્વાન કાઉન્સિલ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે સદર એક્ટની કલમ ૨૨-એ હેઠળ અપીલની જોગવાઈ એ કાઉન્સિલ સમક્ષની મૂળ કાર્યવાહીમાં કોઈપણ અપૂર્ણતા સામે સંપૂર્ણ સલામતી છે, અને કાઉન્સિલ તેના તારણને નોંધવા માટે આગળ વધે તે પહેલાં સભ્યને સાંભળવામાં આવે તે ફરજિયાત નથી. સદર એક્ટની કલમ ૨૨-એ સભ્યને સદર એક્ટની કલમ ૨૧(૪) હેઠળ દંડ લાદતા કાઉન્સિલના હુકમ સામે હાઈકોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરવા માટે હકદાર બનાવે છે. એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે અપીલના વ્યાપ પર કોઈ મર્યાદા લાદવામાં આવી નથી, અને અપીલકર્તા કાઉન્સિલ સમક્ષ તેને ઉપલબ્ધ દરેક કારણ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવા માટે હકદાર છે.

કોઈપણ અપૂર્ણતા, એવું કહેવાય છે કે, આવી અપીલનો આશરો લઈને દૂર કરી શકાય છે. વિદ્વાન કાઉન્સિલના મનમાં સ્પષ્ટપણે કેટલાક કેસોમાં લેવાયેલો અભિપ્રાય છે કે મૂળ કાર્યવાહી દરમિયાન પ્રક્રિયામાં ખામી માટે અપીલ એક પર્યાપ્ત ઉપાય પૂરો પાડે છે. તેમાંથી કેટલાક કેસોનો ઉદ્દેશ સર વિલિયમ વેડના "એડમિનિસ્ટ્રેટિવ લો" પરના વિદ્વાન અને ક્લાસિક કાર્યમાં કરવામાં આવ્યો છે પણ તે વિદ્વાન લેખક અવલોકન કરે છે તેમ, "સિદ્ધાંતમાં બંને તબક્કે ન્યાયિક પ્રક્રિયાનું સમાન રીતે પાલન થવું જોઈએ", અને

"જો પ્રથમ તબક્કે ન્યાયિક પ્રક્રિયાનું ઉદ્દંધન થાય છે, તો અપીલનો અધિકાર એ અપીલનો સાચો અધિકાર નથી પરંતુ એક સુધારેલી પ્રારંભિક સુનાવણી છે: અપીલ પછીની નિષ્પક્ષ સુનાવણીને બદલે, પ્રક્રિયા ઘટીને અયોગ્ય સુનાવણી પછીની નિષ્પક્ષ સુનાવણી બની જાય છે."

અને તેઓ લીરી વિરુદ્ધ નેશનલ યુનિયન ઓફ વ્હીકલ બિલ્ડર્સ, [૧૯૭૧] ૧ ચાન. ૩૪ માં મેગરી જે. ના અવલોકનોનો સંદર્ભ આપે છે. તે મુદ્દાના બીજા પાસા સાથે કામ કરતા, તે વિદ્વાન જજે કહ્યું:

"જો કોઈ એ દલીલનો સ્વીકાર કરે છે કે ટ્રાયલ બોડીમાં ન્યાયિક પ્રક્રિયાની ખામીને અપીલ બોડીમાં ન્યાયિક પ્રક્રિયાની હાજરી દ્વારા સુધારી શકાય છે, તો તેના પરિણામે સભ્યને તેને દૂર કરતી બોડીમાંથી તેના અપીલના અધિકારથી વંચિત થવું પડે છે. જો સદર નિયમો અને કાયદો સભ્યને નિષ્પક્ષ સુનાવણીનો અધિકાર અને અપીલનો અધિકાર આપવા માટે જોડાય છે, તો તેને શા માટે કહેવું જોઈએ કે તેણે અન્યાયી ટ્રાયલ અને નિષ્પક્ષ અપીલથી સંતોષ માનવો જોઈએ? જો અપીલને ડી નોવો સુનાવણી તરીકે ગણવામાં આવે તો પણ, સભ્યને તેને દૂર કરવાના અસરકારક નિર્ણય સામે બીજી બોડીમાં અપીલ કરવાના તેના અધિકારથી વંચિત કરવામાં આવે છે. હું નથી માની શકતો કે ન્યાયિક પ્રક્રિયા એવી પ્રક્રિયાથી સંતોષાય છે જેના દ્વારા અન્યાયી ટ્રાયલ, ભલે માન્ય દૂર કરવામાં પરિણમતી નથી, તેમ છતાં જ્યારે તેને દૂર કરવાનો માન્ય નિર્ણય પાછળથી લેવામાં આવે ત્યારે સભ્યને તેના

અપીલના અધિકારથી વંચિત કરવાની અસર ધરાવશે. આવી વંચિતતા એ કાયદામાં જે માત્ર એક શૂન્યતા છે તેના દ્વારા પ્રાપ્ત થતું એક શક્તિશાળી પરિણામ હશે; અને તે માત્ર કોઈ નાની બાબત નથી કે જેને એ આધારે વ્યાજબી ઠેરવી શકાય કે ન્યાયિક પ્રક્રિયાનો અર્થ સંપૂર્ણ ન્યાય નથી. એક સામાન્ય નિયમ તરીકે, તમામ પ્રસંગોએ, હું ઠેરવું છું કે ટ્રાયલ બોડીમાં ન્યાયિક પ્રક્રિયાની નિષ્ફળતાને અપીલ બોડીમાં ન્યાયિક પ્રક્રિયાની પૂરતતા દ્વારા સુધારી શકાય નહીં."

મેગરી, જે. દ્વારા લેવાયેલા અભિપ્રાયને કેનેડામાં ઓન્ટારિયો હાઈકોર્ટ દ્વારા રી કાર્ડિનલ એન્ડ બોર્ડ ઓફ કમિશનર્સ ઓફ પોલીસ ઓફ સિટી ઓફ કોર્નવોલ, [૧૯૭૪] ૪૨ ડી.એલ.આર. (૩ડી) ૩૨૩ માં અનુસરવામાં આવ્યો હતો. ન્યુ ઝીલેન્ડની સર્વોચ્ચ અદાલત વિસ્લાંગ વિરુદ્ધ મેડિકલ પ્રાક્ટિશનર્સ શિસ્ત સમિતિ, [૧૯૭૪] ૧ એન.ઝેડ.એલ.આર. ૨૯ માં સમાન રીતે નમેલી હતી અને ન્યુ ઝીલેન્ડની કોર્ટ ઓફ અપીલ રીડ વિરુદ્ધ રોલી, [૧૯૭૭] ૨ એન.ઝેડ.એલ.આર. ૪૭૨ માં પણ તેમ જ હતું.

૧૮. પરંતુ કદાચ આ બાબતને જોવાનો બીજો રસ્તો એ છે કે પ્રારંભિક હુકમ પસાર થતાંની સાથે જ તેના પરિણામોની ચકાસણી કરવામાં આવે. એવા કેસો પણ હોય છે જ્યાં કોઈ હુકમ કરવામાં આવે કે તરત જ ગંભીર નુકસાન પહોંચાડી શકે છે, એવું નુકસાન જે પાછળથી અપીલમાં ભૂલ સુધારવામાં આવે ત્યારે સંપૂર્ણપણે નાબૂદ કરવા માટે સક્ષમ નથી. ઉદાહરણ તરીકે, હાલના કેસની જેમ, જ્યાં અત્યંત આદરણીય અને જાહેરમાં વિશ્વાસપાત્ર વ્યવસાયના સભ્યને કદાચાર માટે દોષી ઠેરવવામાં આવે છે અને દંડ સહન કરે છે, ત્યારે તેની વ્યાવસાયિક પ્રતિષ્ઠાને થતું નુકસાન તાત્કાલિક અને દૂરગામી હોઈ શકે છે. અપીલ માટે પૂરી પાડવામાં આવેલ વિશાળ અવકાશ હોવા છતાં, કોઈ પણ બાબત સ્થિતિને સંપૂર્ણપણે પુનઃસ્થાપિત કરી શકતી નથી. ઘણા વ્યક્તિઓ માટે, તેમની વ્યાવસાયિક પ્રતિષ્ઠા એ તેમની સૌથી મૂલ્યવાન સંપત્તિ છે. તે વ્યવસાયમાં તેના સાથી સભ્યો વચ્ચે તેની સ્થિતિ અને ગૌરવને અસર કરે છે, અને તેના ગ્રાહકોના આદરની ખાતરી આપે છે. તે ઘણીવાર સખત, વિવેકબુદ્ધિપૂર્ણ અને ચોક્કસ ઉદ્યોગના લાંબા સમયગાળાનું કાળજીપૂર્વક મેળવેલું પરિણામ છે. તે તેના

વ્યાવસાયિક સન્માનનું ચિત્ર છે. અગાઉની પેઢીના ઉમદા મૂલ્યો પ્રત્યે તેના ઉદાસીન વલણ માટે પ્રખ્યાત કહેવાતી દુનિયામાં, વ્યક્તિની વ્યાવસાયિક પ્રતિષ્ઠા હજી પણ તેનો સૌથી સંવેદનશીલ ગર્વ છે. આવા કેસમાં, પ્રારંભિક નિર્ણયથી સહન કરેલા આઘાત પછી, અપીલના નિર્ણય દ્વારા સંપૂર્ણ પુનઃસ્થાપનાની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે. આવો કેસ નાણાં અથવા મિલકતની પુનઃપ્રાપ્તિ માટેના દાવો જેવો નથી, જ્યાં અપીલ બાકી હોય ત્યારે ટ્રાયલ ડિકીના અમલ પર સ્ટે મૂકી શકાય છે, અથવા એક સફળ અપીલના પરિણામે વંચિતતાના સમયગાળા માટે વ્યાજ અથવા મધ્યવર્તી નફાના સ્વરૂપમાં વાજબી વળતર સાથે નાણાંનું રિફંડ અથવા મિલકતની પુનઃસ્થાપના થઈ શકે છે. અને, તેથી, અમને એવું લાગે છે કે, મૂળ પ્રક્રિયામાં મૂળભૂત પ્રક્રિયાનો કોઈ ભંગ ન થાય તે સુનિશ્ચિત કરવાની અને અપીલને મૂળ પ્રક્રિયાના એકંદર વિકલ્પ તરીકે ગણવાનું ટાળવાની સ્પષ્ટ જરૂરિયાત છે.

૧૯. ઉપરોક્ત વિચારણાઓ પર, અમે ચોક્કસ અભિપ્રાય ધરાવીએ છીએ કે કદાચારનો આરોપ ધરાવતો સભ્ય કાઉન્સિલ દ્વારા સુનાવણી માટે હકદાર છે જ્યારે, શિસ્ત સમિતિનો અહેવાલ મળ્યા પછી, તે તે દોષિત છે કે નહીં તે શોધવા માટે આગળ વધે છે. તેથી, આ મુદ્દા પર હાઈકોર્ટનો અભિપ્રાય યોગ્ય છે.

૨૦. તદનુસાર, રત્ના, બહલ અને ભૂપતકર કદાચાર માટે દોષિત હોવાના કાઉન્સિલના સંબંધિત તારણો દૂષિત થાય છે અને તેને રદ કરવા જોઈએ. પરિણામે, તેમાંથી દરેક પર લાદવામાં આવેલો દંડ પણ રદ થવા પાત્ર છે.

[૧૨] બાસુદેવ તિવારી વિરુદ્ધ સિદ્ધુ કાન્હુ યુનિવર્સિટી અને અન્ય, (૧૯૯૮)

એસ.સી.સી. ૧૯૪ માં રિપોર્ટ થયેલા કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા

નંબર ૧૦ માં નીચે મુજબ ઠેરવ્યું છે અને અવલોકન કર્યું છે:

૧૦. પ્રક્રિયાગત સલામતી લાદવા માટે, આ અદાલતે ઘણી સ્થિતિઓમાં ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોની જરૂરિયાતને વાંચી છે જ્યારે આ મુદ્દા પર કાયદો મૌન હોય. આ સંદર્ભમાં આ

અદાલતનો અભિપ્રાય એ છે કે જે કાયદા હેઠળ વાદગ્રસ્ત કાર્યવાહી કરવામાં આવી રહી છે તેમાં સુનાવણીની જરૂરિયાત લાદવામાં ચૂંક થવાથી સુનાવણીનો ત્યાગ થતો નથી – તે સત્તાના સ્વરૂપમાંથી સૂચિત થઈ શકે છે – ખાસ કરીને જ્યારે કોઈ પક્ષના અધિકારને પ્રતિકૂળ અસર થાય છે. આવી જરૂરિયાત વાંચવા માટેનું વ્યાજબીપણું એ છે કે અદાલત માત્ર ધારાસભાની ચુક પૂરી કરે છે (જુઓ મોહિન્દર સિંહ ગિલ વિરુદ્ધ ચીફ ઇલેક્શન કમિશનર) અને સીધા વિધાયક ઇનકાર કે સૂચિત બહિષ્કાર સિવાયના કિસ્સામાં (જુઓ એસ. એલ. કપૂર વિરુદ્ધ જગમોહન).

[૧૩] પ્રકાશ રતન સિંહા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૯) ૧૪

એસ.સી.સી. ૬૯૦ માં રિપોર્ટ થયેલા કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા

નંબર ૧૩ અને ૧૪ માં નીચે મુજબ ઠેરવ્યું છે અને અવલોકન કર્યું છે:

૧૩. આ સંદર્ભમાં કાયદો આ અદાલતના અસંખ્ય નિર્ણયો દ્વારા સુસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો છે. આ અદાલતના નિર્ણયોમાંથી ઉદ્ભવતો સિદ્ધાંત એ છે કે, જો નિર્ણય લેવાની અને વ્યક્તિના નુકસાન માટે નિર્ણય લેવાની સત્તા હોય, તો આવી સત્તાના ઉપયોગમાં ન્યાયિક રીતે કાર્ય કરવાની ફરજ નિહિત છે અને ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો નિયમ કાયદેસર રીતે બનાવાયેલા કોઈપણ કાયદા દ્વારા આવરી લેવામાં ન આવ્યા હોય તેવા ક્ષેત્રોમાં કામ કરે છે.

૧૪. આ કેસોમાંથી ઉદ્ભવતા પરિણામી સિદ્ધાંતો એ છે કે આપેલા કેસમાં ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનો કયો ચોક્કસ નિયમ લાગુ થવો જોઈએ તે અમુક હદ સુધી તે કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત હોવો જોઈએ અને તે માત્ર ત્યારે જ છે જ્યારે કાયદામાં સાંભળવાની તક આપવા માટે વાસ્તવમાં કોઈ મનાઈ ન હોય અને બીજી બાજુ, નિર્ણય લેનાર પર લાદવામાં આવેલી વૈધાનિક ફરજનું સ્વરૂપ પોતે નિર્ણય લેતા પહેલાં સાંભળવાની જવાબદારી સૂચવે છે. આ કેસોમાં એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે, જ્યારે પણ જાહેર સંસ્થાના કૃત્યના પરિણામે જે વ્યક્તિ વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે તેના માટે દીવાની પરિણામો આવે છે, ત્યારે નિષ્પક્ષ રીતે કાર્ય કરવાની ફરજ ધારી

શકાય છે અને આવા કેસમાં, વહીવટી સત્તામંડળે અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિને સુનાવણીની યોગ્ય તક આપવી જોઈએ.

[૧૪] અલગ-અલગ નિર્ણયોમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સ્પષ્ટ કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં, સદર નિયમોના નિયમ ૧૩ (૧૨) માં જે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તેને જો વળગી રહેવામાં આવે, તો તે અહેવાલમાં તેની વિરુદ્ધ પહોંચેલા નિષ્કર્ષમાં ખામી સામે અને તેની વિરુદ્ધ કોઈ દંડનીય કાર્યવાહી ન કરવા માટે પણ રજૂઆત કરવાની નોટરીને તક આપવાની નિષ્પક્ષ પ્રક્રિયાનો વિરોધ કરશે. સબ રૂલ (૧૨) હેઠળ લેવાવાની આખરી કાર્યવાહીમાં સાબિત થયેલા નોટરીના કદાચારના સ્વરૂપ અને ગંભીરતા અનુસાર નોટરી સામે હળવી કાર્યવાહી કરવાનો અથવા નોટરીને ચેતવણી આપીને છોડી દેવાનો સમાવેશ થાય છે. જ્યારે હળવી કાર્યવાહી કરવાની અથવા નોટરીને ચેતવણી આપીને છોડી દેવાની સત્તાઓ સરકાર પાસે ઉપલબ્ધ હોય, ત્યારે જેની વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે તે નોટરી કદાચારનું સ્વરૂપ અને ગંભીરતા એટલી ગંભીર ન હતી તેવા આધારે કાં તો હળવો દંડ લાદવા અથવા ચેતવણી આપીને છોડી દેવા માટે રજૂઆત કરવાનો તેનો પૂરો અધિકાર રહેશે. પરંતુ, જો તેને તપાસના અહેવાલની નકલ આપવામાં ન આવે તો તે માત્ર અહેવાલમાં પહોંચેલા નિષ્કર્ષ સામે જ નહીં પરંતુ સૂચિત કાર્યવાહી સામે પણ રજૂઆત કરવાની તકથી વંચિત રહેશે. તેથી, પ્રક્રિયામાં નિષ્પક્ષતાના ભાગરૂપે, જો સક્ષમ સત્તામંડળની તપાસનો અહેવાલ નોટરીને આપવાની, નોટરીને અહેવાલ સામે

રજૂઆત કરવાની પરવાનગી આપવાની અને અહેવાલ પર આખરી નિર્ણય લેતા પહેલાં સુનાવણી આપવાની જરૂરિયાત સદર નિયમોમાં વાંચવામાં આવે, તો તે ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ રહેશે. અદાલતને નિયમોમાં આવી જરૂરિયાતો વાંચવી જરૂરી લાગે છે કારણ કે દંડ વ્યાવસાયિક પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન પહોંચાડશે અને અહેવાલ પર દંડનીય કાર્યવાહી કરવામાં આવે તે પહેલાં સુનાવણી આપવાને બાકાત રાખવા માટે સદર નિયમોમાં કોઈ વિપરીત આદેશ નથી. તેથી અદાલત માટે છે કે સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલની નકલ આપવાની, આવા અહેવાલ સામે રજૂઆત કરવાની તક આપવાની અને સદર નિયમોના નિયમ ૧૩ ના સબ રૂલ (૧૨) હેઠળ અહેવાલના આધારે કોઈ આખરી નિર્ણય લેતા પહેલાં નોટરીને સુનાવણી પૂરી પાડવાની આવી જરૂરિયાત વાંચવાથી ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોની વધુ સારી રીતે સેવા થશે.

[૧૫] અદાલત માને છે કે વાદગ્રસ્ત હુકમ ભલે એ નોંધે છે કે સદર નિયમોના નિયમ ૧૩(૬) હેઠળ સક્ષમ સત્તામંડળને તપાસ સોંપવામાં આવી હતી, જો કે, તપાસનું શું થયું અથવા તપાસ પૂર્ણ થઈ હતી કે નહીં અને અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો કે નહીં તે જણાવવામાં આવ્યું નથી. જે નોંધાયું છે તે એ છે કે અરજદાર – નોટરી સમક્ષ તેમની હાજરી વિના ફરિયાદી અને તેમની બહેનોના નામે સોગંદનામા બનાવીને, અરજદારે તેમની વ્યાવસાયિક ફરજના પાલનમાં કદાચાર કર્યો છે. વાદગ્રસ્ત હુકમ વાંચતા, એ સ્પષ્ટ થતું નથી કે વાદગ્રસ્ત હુકમ

તપાસના અહેવાલ પર વિચારણા કરીને કરવામાં આવ્યો છે. ગમે તે હોય, સામાવાળા નંબર ૧ અને ૨ દ્વારા એ બાબત અવિવાદિત છે કે અરજદારને ન તો તપાસ અહેવાલની નકલ આપવામાં આવી હતી કે ન તો અહેવાલ સામે રજૂઆત કરવાની કોઈ તક આપવામાં આવી હતી કે ન તો વાદગ્રસ્ત નિર્ણય લેતા પહેલાં કોઈ સુનાવણી આપવામાં આવી હતી. તેથી, અદાલત માલે છે કે વાદગ્રસ્ત હુકમ ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોના ભંગમાં કરવામાં આવ્યો છે.

[૧૬] પરિણામે, અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ પરિશિષ્ટ – G પરનો તારીખ ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ અને સેટ એસાઈડ કરવામાં આવે છે. જો કે, સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલની નકલ બજવવાની કક્ષાએથી અરજદાર વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવા માટે અને સદર નિયમોના નિયમ ૧૩ ના સબ રૂલ (૧૨)(બી) હેઠળ આખરી હુકમ કરતા પહેલાં આ ચુકાદામાં ચર્ચા કર્યા મુજબની પ્રક્રિયાને અનુસરવા માટે રાજ્ય સરકાર માટે ખુલ્લું રાખવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત હદ સુધી રૂલ એબ્સોલ્યુટ કરવામાં આવે છે.

(સી.એલ.સોની, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ.

અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.